

## Жоба туралы қысқаша ақпарат

Жоба аты	BR18574168 «Орталық Азия елдерінің аймақтық интеграциясын тереңдетудегі Қазақстанның рөлі және қазіргі таңдағы жаһандық үрдістер шеңберіндегі елдің тұрақты дамуының мақсаттары» (0123PK01034)
Жоба өзектілігі	Бұл зерттеудің өзектілігі әлемдік саясат пен экономикадағы заманауи өзгерістермен түсіндіріледі. Жаһандану, интеграция және әлемдік экономика құрылымындағы өзгерістер сияқты жаһандық процестер аймақтық ынтымақтастықты бұрынғыдан да маңызды етеді. Ұлттық шекаралар өз маңызын жоғалтады және Орталық Азия елдері өз азаматтарының әл-ауқатын қамтамасыз ету үшін ынтымақтастыққа деген қажеттіліктің артуына тап болады. Аймақ ішінде біркелкі дамымауға, ресурстарды бөлуге және экологиялық сын-қатерлерге байланысты аймақтық мәселелер туындайды. Бұл мәселелерді шешу үшін бірлескен күш пен үйлестірім қажет. Сонымен қатар, аймақтық ынтымақтастық аймақтағы табандылық пен тұрақтылықты нығайтуға ықпал ете алады, бұл әлемдік қауіпсіздікке маңызды әсер етеді.
Жоба мақсаты	Жобаның мақсаты өңірді әлемдік нарықта ірі ойыншы ретінде орынға ие болу үшін Орталық Азия елдерінің экономикалық интеграциясын тереңдету механизмдерін әзірлеу, Қазақстанның бәсекелестік ұстанымдарын бағалау және қазіргі заманның жаһандық трендтері шеңберінде өңірде көшбасшылық рөлге қол жеткізу үшін елдің тұрақты даму мақсаттарын айқындау болып табылады
Жоба міндеттері	Қойылған мақсатқа жету үшін келесі міндеттер шешілетін болады: <ul style="list-style-type: none"><li>- ОА елдері экономикаларының жаһандық бәсекеге қабілеттілігін компаративті талдау; әлемдік нарықтар үшін бәсекелестікте мемлекеттердің орны туралы түсінік қалыптастыру, елдер мен оның институттарының тұрақты өсу қарқынын қамтамасыз ету қабілетін анықтау;</li><li>- мемлекеттер экономикаларының жағдайын, тенденцияларын, ішкі қайшылықтары мен сыртқы даму факторларын талдау; экономикалардың күшті және әлсіз жақтарын анықтау, елдер арасындағы ынтымақтастықты дамытуға бағытталған түйісу нүктелерін анықтау;</li><li>- ЕАЭО аясындағы Қазақстан мен Қырғызстанның интеграциялық әлеуетін, Тәжікстан, Түрікменстан және Өзбекстанның осы Одаққа қосылу мүмкіндігін зерттеу;</li><li>- ОА елдерінің капитал, еңбек, тауарлар мен қызметтер нарықтары саласындағы ынтымақтастығын тереңдетудің институционалдық аспектілерін зерттеу. Елдердің даму институттарын зерттеу: экономиканы</li></ul>

мемлекеттік және нарықтық реттеу дәрежесін, бизнесті жүргізудің жеңілдігін, абсолютті және салыстырмалы артықшылықтарды пайдалануды бағалау;

- трансшекаралық сауда мен логистиканың жағдайын зерттеу; сауда-көлік жолдарын оңтайландыру мүмкіндігін бағалау және Ұлы Жібек жолы шеңберінде логистикалық хаб Тұжырымдамасын құру;

- елдердің индустриялық әлеуетін талдау, жалпы қосылған құнды көбейту мақсатында аяқталған қайта бөлу түрінде Орталық Азия өңірі ішінде инновациялық интеграцияланған құрылымдарды құру үшін неғұрлым қолайлы салаларды анықтау;

- елдердің ауыл шаруашылығы өнімдері нарығының конъюнктурасын зерттеу; аграрлық нарыққа маркетингтік зерттеулер жүргізу; ОА елдері кәсіпкерлерінің кооперациясы шеңберінде өндірістік тізбек құру мақсатында ауыл шаруашылығы өнімдерінің ассортиментін, оларды дайын өнімге қайта өңдеу нұсқаларын таңдау;

- елдердің қаржы жүйелеріне талдау жүргізу; мемлекеттердің қаржы саласындағы тиімді өзара іс-қимылын негіздеу; әрбір елге және тұтастай алғанда Орталық Азия өңіріне инвестициялар тарту үшін "Астана" халықаралық қаржы орталығының (AIFC) базасында өңірлік ынтымақтастық жолдарын іздестіру; өңірдің қаржы нарығының жекелеген секторларын жаһандық әлемдік капитал нарығына интеграциялау перспективаларын зерделеу

- Орталық Азия өңірінің су-энергетикалық мәселелеріне шолу жүргізу; жаһандық климаттық өзгерістер мен жердің шөлейттенуі тұрғысынан өңірдің су мәселелерін шешу жолдары туралы мамандардың пікірлерін зерделеу; мәселеге қатысты бар көзқарастарды жинақтау және Су-энергетикалық консорциумның контурын анықтауға тырысу. Трансшекаралық су ресурстары және қоршаған орта саласындағы ынтымақтастықты жақсарту механизмдерін әзірлеу;

- елдер дамуының әлеуметтік көрсеткіштерін талдау (өмір сүру деңгейі, кірістер, әлеуметтік көмек, мемлекеттің әлеуметтік мәселелерді шешуге қатысуы және т. б.); Орталық Азия мемлекеттері халқының әлеуметтік-экономикалық даму деңгейін теңестіру бойынша ұсынымдар беру, елдер арасында консультациялар ұйымдастыру және тәжірибе алмасу жолымен көмек бағыттарын айқындау;

- ОА елдерінің экономикалық өзара іс-қимыл салаларын халықаралық құқықтық реттеу. Еуропалық Одақ елдерінің, АТР, НАФТА экономикалық интеграциясының халықаралық тәжірибесін зерттеу;

	<p>экономикалық интеграцияның сәттілігіне ықпал ететін факторларды анықтау; авангардтық елдердің интеграция тәжірибесі және оны пайдалану мүмкіндігі туралы баяндама жасау;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Қазақстанның өңірдегі көшбасшылығын сипаттайтын аса маңызды параметрлерді тұжырымдау, тұрақты даму параметрлерін айқындау, инновациялардың диффузиясы есебінен мемлекеттің бәсекелестік артықшылықтарына қол жеткізу, экономиканың негізгі салаларының жаңа технологиялық құрылымға көшуі;</li> <li>- ОА елдерінің экономикалық өзара іс-қимылының Пайымын, Стратегиясын және Тетігін айқындау; әлемдік нарықта бәсекелестік артықшылықтарға ие болу және интеграцияланған экономикалық кеңістіктің инвестициялық тартымдылығын арттыру үшін мемлекеттердің өңірлік бірлігінің қажеттілігін негіздеу;</li> <li>- өңірдегі өзара іс-қимылды нығайтуға ықпал ететін тетіктерді, экономикалардың өңірлік осалдықтарға тұрақтылығын арттыру жөніндегі ұсынымдарды әзірлеу, өңірдің бірыңғай ірі қаржы ойыншысының өкілі ретінде ұлттық капиталдың жаһандық нарыққа шығуы үшін елдердің қаржы нарықтарын нығайту жөніндегі ұсыныстарды тұжырымдау;</li> <li>- ОА елдерінің экономикалық интеграциясы, ЕАЭО одаққа жаңа елдердің (Өзбекстан, Түрікменстан, Тәжікстан) кіруі бойынша ұсынымдарды әзірлеу;</li> <li>- ОА елдерінің Ресей Федерациясымен экономикалық ынтымақтастығын тереңдету перспективаларын талдау және болжау, жоғары деңгейдегі ынтымақтастықты құру бойынша ұсыныстарды әзірлеу;</li> <li>- ОА елдерінің ҚХР-мен ынтымақтастығының қазіргі жағдайын талдау, Ұлы Жібек жолы шеңберінде экономикалық байланыстарды кеңейту перспективаларына болжау жасау;</li> <li>- ТМД елдерімен Әзірбайжан, Грузия, Түркия, Иран, Ауғанстан, Пәкістанмен тығыз байланыс орнату, аталған елдермен еркін сауда аймақтарын құру бойынша ұсыныстар жасау;</li> <li>- ОА елдерінің экономикалық өзара іс-қимылының ұйымдық-құқықтық нысандарын әзірлеу, орта мерзімді перспективада мемлекеттер ынтымақтастығын дамытудың ықтимал Сценарийін құру.</li> </ul>
<p>Күтілетін және қол жеткізілген нәтижелер</p>	<p>Күтілетін нәтижелер Бәсекелестік артықшылықтар алу және инвестициялық тартымдылықты арттыру үшін ОА елдерінің өңірлік ынтымақтастығының орындылығын</p>

негіздеу жасалатын болады. Бағдарлама аясында келесі нәтижелерді алу көзделуде:

- мәлімделген проблематиканы зерделеу кооперацияны кеңейту және тереңдету бойынша қолданыстағы ұсынымдарды және ОА елдерін интеграциялау перспективаларын бағалау әдістемесін әзірлеуге мүмкіндік береді;
- әлемдік экономикадағы аймақтандырудың қазіргі заманғы ерекшеліктерін және бір өңір елдерінің өзара іс-қимылын айқындау мақсатында әлемдік саясат, экономика және технологиялар саласындағы қазіргі заманның жаһандық трендтері айқындалатын болады;
- жаңа геосаяси және геоэкономикалық синтезеуріндерді зерделеу негізінде өңірлік бірлікті нығайту тетіктері айқындалатын болады және ОА елдерінің қаржы саласындағы, трансшекаралық сауда мен логистикадағы, су-энергетикалық және басқа да мәселелерді шешудегі тиімді ынтымақтастығын қамтамасыз ету үшін ұсынымдар әзірленетін болады;
- Орталық Азия өңірі елдері экономикаларының күшті және әлсіз жақтары көрсетілетін болады, олардың экономикалық ынтымақтастығының дамуы мен тереңдеуіне кедергі келтіретін олардың негізгі қайшылықтары зерделенеді, өңір елдері экономикаларының жекелеген салалары мен салаларындағы өңірлік бірліктің қазіргі және перспективалық мүмкіндіктері мен өсу нүктелері айқындалады;
- орта мерзімді перспективада өңір мемлекеттерінің экономикалық ынтымақтастығын дамытудың ықтимал сценарийлері ұсынылатын болады және осы негізде ОА-ның барлық мемлекеттері арасындағы ынтымақтастықтың тиісті көпжақты ұйымдық-құқықтық нысандарын құру жөнінде ұсыныстар әзірленетін болады;
- Қазақстанның ОА елдерінің өңірлік бірлігін дамытудағы өңірдегі ең ірі экономикасы бар және ірі транзиттік әлеуеті бар ел ретіндегі рөліне жан-жақты талдау жүргізілетін болады;
- Орталық Азия интеграциясының ықтимал дамуын ескере отырып, Қазақстанның ЕАЭО-ға қатысуы үшін тәуекелдер анықталатын болады;
- ОА елдерінің экономикаларының тұрақтылығын қамтамасыз ету, олардың экономикаларының даму деңгейіндегі алшақтықты азайту, бәсекелестік артықшылықтар алу және өңірлік бірлік шеңберінде қол жеткізілетін инвестициялық тартымдылықты арттыру үшін ОА елдерінің өңірлік ынтымақтастығының орындылығы негізделетін болады;
- ОА елдерінің Ресеймен, ҚХР-мен қарым-қатынасының жаңа трендтері анықталып, олармен

сауда-экономикалық қатынастарды дамыту перспективаларының сценарийлері әзірленетін болады;

- қазіргі геосаяси жағдайларда елдің тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуына қол жеткізу мақсатында Қазақстанның бәсекелестік артықшылықтарға қол жеткізу мүмкіндіктері зерделенетін болады;

- өңірлік интеграцияның халықаралық тәжірибесін талдау негізінде ОА өңірінде оларды имплементациялау мақсатында өңірлік интеграцияның негізгі индикаторлары зерделенетін болады;

- орта мерзімді перспективаға болжамды бағалар әзірленеді және Қазақстанның сыртқы саяси және сыртқы экономикалық стратегиясын корреляциялауға бағытталған ҚР Мемлекеттік және жеке құрылымдары үшін ұсынымдар дайындалады.

Жобада қойылған 2023 жылғы мақсат пен міндеттер тұтастай қол жеткізілді және күнтізбелік жоспарға сәйкес келеді. Келесі міндеттердің қысқаша нәтижелері:

№ 2 міндет-ҚазҰУ ФМО сайтында веб-бет жасалды, 3 тілде сыртқы пайдаланушылар үшін дербес сайт құрылды

№ 3 міндет-ұсыныстарды бағалау әдістемесі мен индикаторлары әзірленді. Зерттеудің теориялық негізі - Жаңа регионализм теориясы.

№ 4 міндет - елдердің жаһандық бәсекеге қабілеттілігін бағалау бәсекеге қабілеттіліктің 12 факторына топтастырылған 98 индикатор бойынша GCI 4.0 жаңа әдіснамасына сәйкес жүргізілді

№ 5 міндет-өңірдің әрбір мемлекеті бойынша негізгі экономикалық көрсеткіштерге талдау жүргізілді. Экономикалық өсуді зерттеудің теориялық негізі ретінде эндогендік өсу теориясы қолданылды

№6 міндет-ЕАЭО-ға Тәжікстан, Түрікменстан және Өзбекстан үшін кіру және ынтымақтастық мүмкіндіктері екіұшты және тең емес, бірақ ұлттық экономикалардың тұрақтылығы үшін де маңызды екені анықталды

№7 міндет-ОА елдерінің капитал, еңбек, тауарлар мен қызметтер нарықтары саласындағы ынтымақтастығын тереңдетудің институционалдық аспектілері зерделенді, бұл өңірде қолайлы және орнықты экономикалық орта құру үшін маңызды болып табылады.

№8 міндет-Ұлы Жібек жолы шеңберіндегі Орталық Азиядағы сауда және көлік бағыттарын зерделеу негізінде Орталық Азия өзінің стратегиялық орналасуы мен сауда жолдарының қиылысы ретіндегі

	<p>тарихи маңыздылығымен өңірлік және халықаралық байланыстарды нығайту үшін әлеуетке ие екендігі анықталды. Теңізге шыға алмайтын Орталық Азия елдерінің логистикалық тұжырымдамасының ерекшеліктері анықталды</p> <p>№9 міндет-әр елдің негізгі экономикалық көрсеткіштері қарастырылды. Осы ресурстарды өндіруге және өңдеуге байланысты интеграцияланған құрылымдарды құру аймақтағы жалпы қосылған құнды едәуір арттыра алатындығы анықталды. Аяқталған қайта бөлу түрінде Орталық Азия ішінде инновациялық интеграцияланған құрылымдарды құру үшін қарастыруға болатын салалар анықталды.</p> <p>№ 10 міндет-ауыл шаруашылығы нарықтарының конъюнктурасын зерттеудің әдістемелік негіздері зерделенді; ауыл шаруашылығы өнімдерінің қазіргі жаһандық нарығындағы негізгі үрдістер және ОА елдері үшін ұсынымдар әзірленді. Орталық Азия шекаралас елдерінің ірі интеграцияланған агроөнеркәсіптік бірлестіктерін құруды пысықтау орынды екені анықталды</p> <p>№ 11 міндет-Дүниежүзілік банк әзірлеген қаржылық дамуды, ХВҚ қаржылық даму индекстерін өлшеуге арналған 4x2 тұжырымдамалық схема негізінде ОА елдерінің қаржы жүйелерінің қазіргі жағдайы талданды және олардың арасындағы тиімді өзара іс-қимыл мүмкіндіктері анықталды.</p> <p>№ 12 міндет-өңір елдерінің су-энергетикалық проблемаларына талдау жасалды. Осы саладағы заңнамалық базаны жаңарту қажеттілігі анықталды; практикалық тетіктер қажет; суды үнемдейтін жаңа технологияларды қолдану қажет; ОА елдері бірыңғай стратегияны әзірлеуі қажет</p> <p>№ 13 міндет-бүгінгі күні Орталық Азия елдері халқының әлеуметтік-экономикалық даму деңгейі тұрғысынан қатты алшақтық байқалғаны анықталды, бұл таза экономикалық және саяси сипаттағы бірқатар объективті себептерден туындады. Орталық Азия мемлекеттері халқының әлеуметтік-экономикалық даму деңгейін теңестіру бойынша ұсынымдар әзірленді</p> <p>2023 жылғы жоспар бойынша барлық жарияланымдар орындалды</p>
<p>Зерттеу тобы мүшелерінің аты-жөні, идентификаторлары (Scopus Author ID, Researcher ID, ORCID, бар болса) және сәйкес профильдерге сілтемелер</p>	<p>1. Байзакова Куралай Иртысовна, т.ғ.д., профессор, h-index (Scopus): 4, Researcher ID: <a href="#">N-4512-2014</a>, ORCID ID: <a href="https://orcid.org/0000-0003-3016-4113">https://orcid.org/0000-0003-3016-4113</a>, <b>Scopus author ID: 57224272716</b></p> <p>2. Кукеева Фатима Тураровна, т.ғ.д., профессор, h-index (Scopus): 3, ResearcherID <a href="#">N-4317-2014</a>, ORCID ID: <a href="https://orcid.org/0000-0003-4570-5680">https://orcid.org/0000-0003-4570-5680</a>; <b>Scopus author ID: 55858882700</b></p>

	<p>3. Арупов Акимжан Арупович, э.ғ.д., профессор, h-index: 1, ResearcherID: AAD-6747-2022, ORCID: 0000-0002-1704-1090, Scopus Author ID: 58615472700</p> <p>4. Макашева Клара Нальдибековна, т.ғ.д., профессор, h-index (Scopus): 2, ORCID ID: <a href="https://orcid.org/0000-0002-6031-3522">https://orcid.org/0000-0002-6031-3522</a>; Scopus author ID: 56241664100</p> <p>5. Ауган Малик Альшиоразович, т.ғ.д., профессор, h-index (Scopus): 2, Scopus author ID: 57195357566</p> <p>6. Медуханова Лязипа Аликеновна, э.ғ.к., h-index (Scopus)-1, Researcher ID: N-4301-2014, ORCID ID: 0000-0001-9073-3053, Scopus Author ID: 57200496135</p> <p>7. Еримпашева Аида Тлектесовна, э.ғ.к., h-index (Google Scholar): 4, ResearcherID: T-1107-2017, ORCID ID: 0000-0002-5851-9505, Scopus Author ID: 57485501900</p> <p>8. Деловарова Лейла Федоровна, Ph.D докторы, старший преподаватель, h-index (Sopus): 2, ResearcherID: N-4809-2014, ORCID ID: <a href="http://orcid.org/0000-0003-3163-5933">http://orcid.org/0000-0003-3163-5933</a>, Scopus Author ID: 55858531800</p> <p>9. Байзакова Жулдуз Иртысовна т.ғ.к. h-index (Scopus): 1, Researcher ID: HMP-5265-2023, ORCID ID: <a href="https://orcid.org/0000-0001-7300-5425">https://orcid.org/0000-0001-7300-5425</a> Scopus author ID: 57211502966</p> <p>10. Султанмуратов Нуриддин Негматович, Ph.D докторы, старший преподаватель, ORCID ID: <a href="https://orcid.org/0000-0003-3711-4303">https://orcid.org/0000-0003-3711-4303</a>, Scopus author ID: 57217738322</p> <p>11. Абайдуллаева Мадина Маратжановна, доцент, h-index (Scopus) -1, h-index (WoS)-1, ResearcherID - ABD-1131-2020, ORCID ID: 0000-0003-2113-5281, Scopus Author ID: 56047746800</p> <p>12. Усен Меруерт PhD докторанты, Researcher ID: GOK-2431-2022, ORCID ID: 0000-0003-2597-5907</p> <p>13. Усерова Карлыгаш PhD докторанты, ResearcherID: GOJ-9498-2022 ORCID ID: <a href="https://orchid.org/0000-0001-8120-7545">https://orchid.org/0000-0001-8120-7545</a></p> <p>14. Арупова Азизам Акимжановна, докторант, ORCID ID: 0009-0005-2109-8347</p> <p>15. Кыдырбек Фарангиз Алматбекқызы, докторант, Web of Science ResearcherID: JLM-9704-2023, ResearchIDs: rid75139, ORCID ID: 0009-0003-3314-0341</p>
Жарияланымдар тізімі (URL, DOI көрсетілген)	<p><b>Scopus деректер базасына енгізілген журналдардағы мақалалар</b></p> <p>Yerimpasheva, A. and other. Women’s Participation in Political Leadership: Standpoints from Central Asia and Central Europe // Journal of Eastern European and Central Asian Research. – 2023. - № 10(3). – P. 333–342. (в соавторстве)</p>

Abaidullayeva M., Arupov A. and other. Trade and Economic “War” Between the USA and Russia, the Consequences for the Economy of Kazakhstan // Journal of World Trade. – 2023. – V. 57. - P. 1-26 (в соавторстве)

**КОКСОН ҚР БҒМ ұсынған журналдардағы мақалалар**

Kukeyeva F.T., Kudyrbek F.A. Trends and challenges of energy diplomacy: a case study on Kazakhstan // Вестник ЕНУ. – 2023. - №1(142) (в соавторстве)

Yerimpasheva A. and other Cross-Country Study of Central Asia and Central Europe: Gender Equality Issues //Eurasian Journal of Economic and Business Studies. – 2023. – Т. 1. – №. 67. – С. 125-138. (в соавторстве)

Zh. Baizakova, M. Ussen. Пограничные столкновения между соседями в Центральной Азии: случай Воруха. Вестник КазНУ. Серия МО и МП. – 2023. - №2 (102)

Деловарова Л. Перспективы формирования системы коллективной безопасности в Азии: сравнительный анализ с формированием европейской системы безопасности. Возможности для казахстанской дипломатии // Вестник Казну. Серия МО и МП. – 2023. - №1

Delovarova L., Sultanmuratov N. Some theoretical and practical aspects of regional integration in Central Asia. Assessing the potential for economic cooperation // Central Asia’s Affairs // Quarterly Analytical Review. – 2023. - №1 (89)

**РИНЦ индекстелген журналдардағы мақалалар**

Ф.Т. Кукеева, К.И. Байзакова, М.А. Усен, К. Усерова. Влияние новых геополитических условий на многовекторную внешнюю политику Казахстана // Вестник КарГУ. – 2023. - №1(109)

Еримпашева А. Т. и др. Сравнительный анализ гендерных стереотипов в Центральной Азии и Центральной Европе //Вестник университета «Туран». – 2023. – №. 1. – С. 130-144. (в соавторстве)

**Scopus деректер базасына енгізілген шетелдік монографиялардағы тараулар**

Baizakova K. Preventing threats of terrorism and religious extremism in Central Asia: the experience of European countries // The Completion of Eurasia? Continental logistical convergence or regional diplomatic dissent in the context of ‘historic turns’. - Brussels: Peter Lang, 2023. – P.73-83

Kukeyeva F. Foreign policies in transition: Kazakhstan’s relations with Eurasian partners // The Completion of Eurasia? Continental logistical convergence or regional diplomatic dissent in the context of ‘historic turns’. - Brussels: Peter Lang, 2023. – P.93-104



	<p>Makasheva K. The EAEU as practical implementation of the neo-Eurasian concept in post-soviet space // The Completion of Eurasia? Continental logistical convergence or regional diplomatic dissent in the context of 'historic turns'. - Brussels: Peter Lang, 2023. – P.373-384</p> <p>Baizakova Zh. Central Asian connectivity to Eurasia through the prism of the Afghan conundrum // The Completion of Eurasia? Continental logistical convergence or regional diplomatic dissent in the context of 'historic turns'. - Brussels: Peter Lang, 2023. – 457-468.</p>
<p>Патент туралы ақпарат</p>	<p>Авторлық куәлік</p> <p>1) Еримпашева А.Т., Липовка а. в. Гендерлік стереотиптердің Қазақстандағы STEM студенттерінің мансаптық ұмтылыстары мен таңдауына әсері. 2023 жылғы "4" шілдедегі № 37797 ғылым туындысы</p> <p>2) Еримпашева А. Т. Орталық Азиядағы интеграцияны бағалау индикаторлары (қаржыландырудың нысаналы бағдарламасы - br18574168). 2023 жылғы "21" маусымдағы № 37344 ғылым туындысы</p>